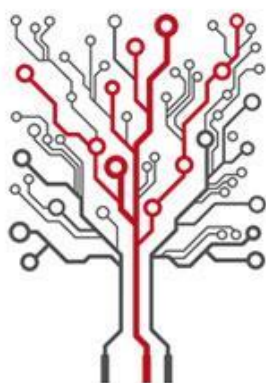

TEZY

**Odpowiedzialność karna za naruszenie praw
autorskich**

**FORUM
PRAWA
AUTORSKIEGO**

Warszawa, 9 grudnia 2013 r.

1. Odpowiedzialność karna za naruszenie praw autorskich - wprowadzenie

---

1. Prawo autorskie jest wyspecjalizowaną gałęzią prawa prywatnego. Sankcje karne, penalizujące zachowania naruszające przepisy prawa autorskiego, mają więc pomocniczy charakter wobec roszczeń, których można dochodzić na drodze procesu cywilnego. Wprowadzenie odpowiedzialności karnej w tym obszarze uzasadniane jest celami polityki publicznej – sankcje mają służyć ochronie interesu szerszego niż prywatny, np. ochronie inwestycji dokonywanych przez przemysły twórcze, zapewnieniu stabilnego funkcjonowania rynków kreatywnych, wspieraniu rozwoju międzynarodowych stosunków gospodarczych czy też prewencji przed zorganizowaną działalnością przestępczą.
2. Posługiwanie się sankcjami karnymi za naruszenia praw własności intelektualnej jest ugruntowane w prawie międzynarodowym. Źródłem zobowiązań międzynarodowych, które dotyczą także Polski w tym wypadku Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (TRIPS) stanowiące załącznik do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację handlu (WTO). TRIPS wprowadził nowy międzynarodowy standard ochrony obejmujący pełny katalog istniejących rodzajów własności intelektualnej oraz inkorporujący postanowienia Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych¹ oraz Konwencji paryskiej o ochronie własności przemysłowej². W zakresie prawa autorskiego rozszerzono ochronę na programy komputerowe oraz bazy danych, a także wprowadzono międzynarodowy standard ochrony dotyczący prawa najmu i użyczenia. Porozumienie TRIPS ustaliło również zakres zobowiązań międzynarodowych dotyczących egzekucji praw własności intelektualnej. Do chwili obecnej do TRIPS przystąpiło 158 państw. Polska została związana umową w 2000 r.
3. Artykuł 61 TRIPS stanowi iż: *„Członkowie ustanowią procedury karne i kary, które będą stosowane przynajmniej w przypadkach umyślnego podrabiania znaku towarowego lub piractwa praw autorskich, dokonanego na skalę handlową. Dostępne środki zaradcze będą obejmowały uwięzienie albo kary pieniężne wystarczające dla odstraszania zgodnie z wymiarem kar stosowanych za przestępstwa o odpowiadającym im ciężarze. W stosownych przypadkach, dostępne środki zaradcze będą obejmowały także konfiskatę, przepadek i zniszczenie towarów stanowiących naruszenie oraz wszelkich materiałów i narzędzi, które były głównie stosowane dla popełnienia przestępstwa. Członkowie mogą ustanowić procedury karne i kary, które będą stosowane w innych przypadkach naruszania praw własności intelektualnej, w szczególności jeżeli naruszenia dokonywane są umyślnie i na skalę handlową.”* Przypis 14 do TRIPS definiuje pojęcie „pirackich towarów naruszających prawa autorskie”. Zgodnie z definicją są to *„towary, które są kopiami wykonanymi bez zgody posiadacza praw lub osoby należycie upoważnionej przez niego w kraju, w którym je wyprodukowano i które są wykonane bezpośrednio lub pośrednio z takiego przedmiotu, że wykonanie kopii stanowiłoby naruszenie praw autorskich lub prawa pokrewnego według prawa kraju importującego.”* Wprowadzenie tej definicji do umowy międzynarodowej

---

¹ Akt Paryski Konwencji Berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych sporządzony w Paryżu dnia 24 lipca 1971 r.

² Akt Sztokholmski Konwencji Paryskiej o ochronie własności przemysłowej sporządzony w Sztokholmie 14 lipca 1967 r.

pozwała na ujednoczenie terminologii stosowanej przy dochodzeniu praw w różnych krajach będących stronami TRIPS. Poza obowiązkiem przestrzegania ogólnego międzynarodowego standardu ochrony sygnatariusze mają znaczną swobodę w kształtowaniu zakresu odpowiedzialności karnej za naruszenie prawa autorskiego w krajowych porządkach prawnych.

4. Z przeprowadzonych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego na początku 2013 r. konsultacji społecznych dotyczących cywilnej procedury dochodzenia roszczeń w przypadku naruszeń praw własności intelektualnej³ wynika, że właściciele praw często nie są zadowoleni ze skuteczności postępowania cywilnego. Prowadzi to do sytuacji, w której możliwość skorzystania z powództwa adhezyjnego w ramach postępowania karnego staje się substytutem cywilnoprawnej drogi dochodzenia roszczeń.
5. Inaczej niż jeszcze kilka lat temu naruszenia dokonywane są przede wszystkim w internecie. Istotnym elementem tego zjawiska stała się działalność podmiotów pośredniczących w dostępie do treści chronionych prawami wyłącznymi. Znaczącą rolę w tym wypadku odgrywają pośrednicy internetowi, których modele biznesowe w wielu przypadkach opierają się na umożliwianiu łamania praw autorskich. Podmioty te – dostarczając użytkownikom narzędzia, przy wykorzystaniu których mogą oni udostępniać treści w internecie – czerpią zyski z aktywności użytkowników na ich portalach. Ilość i atrakcyjność udostępnianych treści wpływa na wysokość zysków usługodawców z tytułu zamieszczanych reklam bądź opłat pobieranych od użytkowników za dostęp do utworów. W tym kontekście istotne staje się pytanie o relację przepisów karnych z ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych do przepisów, określających odpowiedzialność karną z tytułu pomocnictwa lub paserstwa pośredników internetowych, których usługi, najczęściej świadczone w celu osiągnięcia korzyści majątkowych, ułatwiają dokonywanie naruszeń prawa autorskiego. Kolejnym problemem jest zakres wyłączeń od odpowiedzialności pośredników internetowych uregulowany w ustawie z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz. U. z 2002 r. Nr 144, poz. 1204 ze zm., dalej: uśude).
6. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego uznaje, że konieczna jest weryfikacja obecnego stanu prawnego, ocena w jakim stopniu realizuje on cele polityki publicznej dotyczącej egzekwowania prawa autorskiego i publiczna debata na ten temat. Przepisy karne te należy poddać przeglądowi pod kątem:
  - pożądanego uregulowania kwestii odpowiedzialności indywidualnych użytkowników dokonujących naruszeń o charakterze niekomercyjnym;
  - uregulowanie przypadków budzących wątpliwości przedstawicieli doktryny i orzecznictwa sądowego;
  - pożądanym sposobem uszczelnienia regulacji w przypadku aktywności podmiotów, które nie są bezpośrednimi sprawcami naruszeń, ale z naruszeń dokonywanych przez inne osoby uczyniły stałe źródło dochodu.

---

³ <http://www.prawoautorskie.gov.pl/pages/posts/podsumowanie-konsultacji-spoecznych-w-sprawie-cywilnych-srodkow-egzekwowania-praw-wlasnosci-intelektualnej-434.php>

2. *Odpowiedzialność karna za naruszenie praw autorskich - regulacja polska – uwagi ogólne*

---

1. Odpowiedzialność karną z tytułu przestępstw przeciwko prawu autorskiemu i prawom pokrewnym reguluje rozdział 14 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (dalej jako: pr. aut.) - art. 115 – 123 pr. aut. Regulacja ta ma charakter przepisów szczególnych względem Kodeksu karnego. Zastosowanie znajdują więc także przepisy z części ogólnej Kodeksu karnego, w tym dotyczące form winy, stadiów i postaci zjawiskowych przestępstw, przypadków wyłączenia odpowiedzialności, środków karnych i probacyjnych, przedawnienia oraz dyrektywy wymiaru kary.
2. Artykuły od numeracji 115 do numeracji 119 określają poszczególne typy czynów zabronionych (przestępstwa), zaś artykuły od 121 do 123 dotyczą:
  - wymiaru kary – art. 121,
  - trybu ścigania – art. 122,
  - statusu organizacji zbiorowego zarządzania jako pokrzywdzonego – art. 122¹
  - właściwości sądów – art. 123.
3. W pr. aut. przyjęto zasadę, iż wszystkie czyny zabronione są przestępstwami. Nie ustanowiono podziału czynów na wykroczenia i przestępstwa. W szczególności nie wprowadzono kryteriów ilościowych (ilość kopii) lub wartościowych (kwota pieniężna) jako różnicujących odpowiedzialność za naruszenie prawa autorskiego.
4. Część przepisów karnych ustawy określa typ podstawowy oraz tworzy typ kwalifikowany poszczególnych przestępstw. Zaostrzenie sankcji ma głównie miejsce w przypadku, gdy czyn popełniany jest w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, uczynienia z popełniania przestępstwa stałego źródła dochodu albo też organizowania lub kierowania działalnością przestępną. Jest to wyraz ukierunkowania penalizacji na ściganie naruszeń o charakterze komercyjnym - dokonywanej na dużą skalę bezprawnej eksploatacji praw wyłącznych.
5. Przestępstwa określone w pr. aut. mają co do zasady charakter publiczno-skargowy (są ścigane z urzędu). Art. 122 pr. aut. wskazuje na te rodzaje przestępstw, które ścigane są w trybie wnioskowym (art. 116 ust. 1, 2 i 4, art. 117 ust. 1, art. 118 ust. 1, art. 118¹ oraz art. 119). Z urzędu ścigane są typy kwalifikowane przestępstw, w których występuje przesłanka uczynienia z przestępstwa stałego źródła dochodu (art. 116 ust.3, art. 117 ust. 2 i art. 118 ust. 2 i 3). W tym kontekście w doktrynie za błędny uznaje się tryb określony w art. 118 dla paserstwa, zgodnie z którym czyn o charakterze umyślnym (ust. 1) ścigany jest na wniosek, natomiast o charakterze nieumyślnym (ust. 3) z urzędu.
6. Przestępstwa określone w pr. aut. przedawniają się z upływem lat 5 od czasu ich popełnienia. Wyjątkiem są tutaj niektóre przestępstwa zagrożone karą do 5 lat pozbawienia wolności, które przedawniają się z upływem lat 10 (art. 116 ust. 3, 118 ust. 1 i 2).
7. Podmiotem przestępstw przeciwko prawom autorskim i prawom pokrewnym może być zarówno osoba fizyczna, jak i podmiot zbiorowy (np. osoba prawna, spółka prawa

handlowego). Podstawę odpowiedzialności stanowi w tym wypadku art. 16 ust 1 pkt 11) ustawy z dnia z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz. U. z 2012 r., poz. 768 z późn. zm).

3. *Odpowiedzialność karna karne za naruszenie praw autorskich - regulacja polska – uwagi do poszczególnych typów przestępstw określonych w art. 115-119 pr. aut.*

---

8. Obecne brzmienie przepisów karnych pr. aut. zostało ustalone przede wszystkim ustawą z dnia 9 czerwca 2000 r. o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. Nr 53, poz. 637). Ówczesna nowelizacja obok funkcji ogólnoprewencyjnej, realizowała funkcję odstraszającą prawa karnego. Rozszerzono bowiem:

- zakres przedmiotowy dotychczasowych typów przestępstw (np. w art. 119 na większość praw pokrewnych),
- wprowadzono nowe typy przestępstw (art. 118 ust. 3; art. 118¹),
- zwiększono wysokość części sankcji karnych w:
  - art. 115 ust 1 górną granicę zagrożenia karą pozbawienia wolności, jako jedną z alternatywnych sankcji, zwiększono z 2 do 3 lat;
  - art. 118 ust. 1 zamiast kar alternatywnych, w tym pozbawienia wolności do 2 lat, wprowadzono karę pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat;
  - art. 118 ust. 2 pozbawienie wolności do 3 lat zastąpiono pozbawieniem wolności od roku do 5 lat.

9. Art. 115 wprowadza w ust. 1 i 2 sankcje za naruszenia autorskich praw osobistych. Przestępstwo określone w ust. 1 nazywa się plagiatem lub przywłaszczeniem autorstwa.

Stosownie do art. 115 ust. 1 pr. aut., kto przywłaszcza sobie autorstwo albo wprowadza w błąd co do autorstwa całości lub części cudzego utworu albo artystycznego wykonania, podlega karze grzywny, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3. Tej samej karze podlega, kto rozpowszechnia bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy cudzy utwór w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania, artystyczne wykonanie albo publicznie zniekształca taki utwór, artystyczne wykonanie, fonogram, wideogram lub nadanie (art. 115 ust. 2 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych).

Prawo do autorstwa utworu może być naruszone poprzez przywłaszczenie autorstwa cudzego dzieła i rozpowszechnianie go pod własnym nazwiskiem, ale również przez brak lub mylne oznaczenie źródeł cytatów i zapożyczeń czy też przypisanie autorstwa osobie niebędącej twórcą (np. w przypadku wadliwego podpisania dzieła bez przejęcia jego elementów). Można je także popełnić, rozpowszechniając utwór bez podania nazwiska lub pseudonimu autora. Ponadto można również w ten sposób zakwalifikować podanie nazwiska zamiast pseudonimu twórcy, gdy uprawniony zastrzegł, że chce rozpowszechnić swoje dzieło pod pseudonimem.⁴

---

⁴ Marlena Jankowska, „Autor i prawo do autorstwa”, Lex a Wolters Kluwer business, Warszawa 2011, s 432.

10. O ile art. 115 ust. 1 i 2 nie budzą większych kontrowersji i trudności interpretacyjnych, o tyle częściej krytyce poddawany jest ustęp 3 tego artykułu. Nakłada on sankcje na czyny powodujące naruszenia cudzych praw autorskich lub praw pokrewnych w celu osiągnięcia korzyści majątkowej w inny sposób niż określony w ust. 1 lub ust. 2. W myśl art. 115 ust. 3 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, „kto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej w inny sposób niż określony w ust. 1 lub ust. 2 narusza cudze prawa autorskie lub prawa pokrewne określone w art. 16, art. 17, art. 18, art. 19 ust. 1, art. 19¹, art. 86, art. 94 ust. 4 lub art. 97, albo nie wykonuje obowiązków określonych w art. 19 ust. 2, art. 20 ust. 1-4, art. 40 ust. 1 lub ust. 2, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku”. Wskazany art. 115 ust. 3 pr. aut. czyni zatem przedmiotem przestępstwa naruszenie autorskich praw osobistych (art. 16), autorskich praw majątkowych (art. 17, art. 18), praw twórcy i jego spadkobierców do wynagrodzenia, w przypadku dokonanych zawodowo odsprzedaży oryginalnych egzemplarzy utworu plastycznego lub fotograficznego (art. 19 ust. 1), praw twórcy i jego spadkobierców do wynagrodzenia w przypadku dokonanych zawodowo odsprzedaży rękopisów utworów literackich i muzycznych (art. 19¹), praw przysługujących artyście wykonawcy (art. 86), praw przysługujących producentowi fonogramu lub wideogramu (art. 94 ust. 4), praw przysługujących organizacji radiowej lub telewizyjnej (art. 97). Ponadto przedmiotem przestępstwa może być niewykonywanie przez sprzedawcę zajmującego się handlem dziełami sztuki lub rękopisami obowiązku wskazania osoby trzeciej, na rzecz której działa (art. 19³ ust. 2), nieuiszczanie przez producentów i importerów urządzeń, a także czystych nośników służących do utrwalania utworów lub przedmiotów praw pokrewnych, opłat z tego tytułu (art. 20 ust. 1-4), nieprzekazywanie przez producentów lub wydawców egzemplarzy utworów, które nie korzystają z ochrony praw autorskich majątkowych wpłat, na Fundusz Promocji Twórczości (art. 40 ust. 1 i 2).

Podstawowym zarzutem formułowanym wobec art. 115 ust. 3 jest brak precyzyjnego określenia w jego treści konkretnych zachowań podlegających penalizacji. Powoduje to, że zakres znamion czynu zabronionego ma charakter otwarty. W związku z tymi zarzutami Rzecznik Praw Obywatelskich złożył wniosek do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności art. 115 ust. 3 pr. aut z art. 42 ust. 1 Konstytucji RP. Wniosek ten został opisany bardziej szczegółowo w części 5 niniejszego opracowania.

11. Art. 116 ustawy przewiduje odpowiedzialność karną związaną z nieuprawnionym rozpowszechnianiem utworów, artystycznych wykonania, fonogramów, wideogramów lub nadań. Przepis ten ma służyć zwalczaniu rozpowszechniania cudzych utworów bez ponoszenia jakichkolwiek kosztów wynikających z przestrzegania praw autorskich.⁵ Za aktywność tego samego rodzaju uznaje się również bezprawne przechwytywanie nadań radiowych i telewizyjnych, a także innych usług świadczonych w społeczeństwie informacyjnym.⁶ Przykładowo w orzecznictwie za przestępstwo określone w art. 116 ust 3 uznane zostało oferowanie do zbycia ponad 700 sztuk nielegalnie zwielokrotnionych płyt zawierających programy komputerowe (Wyrok SN z 15 listopada 2005 r. IV KK 284/05). Innym przykładem jest działanie opisane w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z 13

⁵ Zbigniew Ćwiąkański, w: „*Prawo autorskie i prawa pokrewne*”, Komentarz, LEX a Wolters Kluwer business, Warszawa 2011, s. 744.

⁶ J. Barta, R. Markiewicz, „*Prawo autorskie i prawa pokrewne*”, Kraków 2004, s. 189.

kwietnia 2005 r. (III KK 21/05), polegające na odtwarzaniu na dyskotecze bez wymaganych uprawnień muzyki pochodzącej z cudzych utworów różnych wykonawców, które zostały „ściągniętej” przy pomocy domowego komputera.

12. Podstawowe znaczenie w przypadku kwalifikowania zachowania jako bezprawnego na podstawie tego przepisu ma możliwość uzyskania dostępu do utworu przez bliżej nieokreśloną liczbę użytkowników. Na podstawie art. 116 mogą być więc także karane czyny związane z rozpowszechnianiem utworów w Internecie. W tym kontekście aktualne staje się pytanie o zakres odpowiedzialności podmiotów świadczących usługi *hostingowe*. Zastosowanie w tych przypadkach mają przepisy uśude. W myśl art. 14. ust. 1. uśude *„nie ponosi odpowiedzialności za przechowywane dane ten, kto udostępniając zasoby systemu teleinformatycznego w celu przechowywania danych przez usługobiorcę nie wie o bezprawnym charakterze danych lub związanej z nimi działalności, a w razie otrzymania urzędowego zawiadomienia lub uzyskania wiarygodnej wiadomości o bezprawnym charakterze danych lub związanej z nimi działalności niezwłocznie uniemożliwi dostęp do tych danych.”*. Wyłączenie odpowiedzialności podmiotu świadczącego usługi *hostingowe* będzie w tym wypadku miało miejsce wyłącznie, jeśli spełnione są wskazane powyżej przesłanki: tzn. podmiot świadczący *hosting* nie może wiedzieć o nielegalnym charakterze przechowywanych danych lub niezwłocznie uniemożliwić do nich dostęp, jeśli taką wiedzę uzyska z wiarygodnego źródła. W pozostałych przypadkach może odpowiadać na podstawie art. 116 ustawy pr. aut. na zasadach ogólnych.
13. Art. 117 obejmuje przypadki nieuprawnionego utrwalania lub zwielokrotniania utworów w celu ich dalszego rozpowszechniania. Przedmiotem przestępstwa może być utwór w wersji oryginalnej lub w postaci opracowania, a także artystyczne wykonanie, fonogram, wideogram lub nadanie. Zasadnicza różnica między art. 116 i 117 dotyczy czynności sprawczej. Na podstawie art. 117 do przestępstwa dochodzi dopiero z chwilą „utrwalenia” lub „zwielokrotnienia”, a więc ma ono charakter materialny (skutkowy). Użycie określenia „w celu rozpowszechnienia” wskazuje, że musi w tym wypadku wystąpić zamiar bezpośredni kierunkowy, czyli utrwalanie lub zwielokrotniania musi być dokonane z „chęć rozpowszechnienia”. Wykluczony został wprost zamiar ewentualny, a więc przewidywanie możliwości popełnienia czynu zabronionego i „godzenie się”, że może do niego dojść. Nie jest istotnym dla popełnienia przestępstwa określonego w art. 117, czy rozpowszechnienie następujące w wyniku utrwalenia lub zwielokrotnienia, będzie wiązało się z uzyskaniem przez sprawcę korzyści majątkowych. Przestępstwo jest popełnione obecnie niezależnie od otrzymanego wynagrodzenia.
14. Przepis art. 118 ustawy służy zwalczaniu tych zachowań, które ułatwiają nielegalne rozpowszechnianie lub zwielokrotnianie utworów. Artykuł ten pokrywa się swoim zakresem w pewnym stopniu z paserstwem spenalizowanym w art. 291 i 292 Kodeksu karnego. Między przestępstwami określonymi w obu ustawach zachodzą istotne podobieństwa, dotyczące przedmiotu czynności, podmiotu, odpowiedzialności za umyślne i nieumyślne przestępstwo tego rodzaju. Różnice dotyczą przesłanek nieokreślonych w KK: celu przestępczego działania sprawcy (osiągnięcie korzyści majątkowej) czy też elementu kwalifikującego (uczynienie sobie z popełnienia przestępstwa stałego źródła dochodu albo organizowanie lub kierowanie działalnością przestępną). Jednak w porównaniu z Kodeksem karnym ustawodawca znacznie zawęził zakres sankcji karnych poprzez zastosowanie zwrotu „przedmiot będący nośnikiem

utworu” (w KK użyto pojęcia „rzecz”)⁷. Oznacza to również, że poza zakresem karalności pozostają czyny dokonywane z użyciem sieci elektronicznych, w tym przez internet, ułatwiające tzw. ściąganie utworów czy też pomocnictwo w ich zbyciu. Innymi słowy art. 118 nie wprowadza karalności „paserstwa elektronicznego”. Nie został bowiem uwzględniony fakt rozpowszechniania kopii elektronicznych utworów, artystycznych wykonań, fonogramów, wideogramów lub nadań w ich niematerialnej formie. Art. 293 Kodeksu karnego, przewidujący odpowiedzialność sprawcy za paserstwo programu komputerowego, uwzględnia więc niematerialny charakter przedmiotu wykonawczego.

Zmiany wymaga także podstawowy błąd, jakim jest ściganie czyny popełnionej z winy nieumyślnej z urzędu (ust. 3 w związku z art. 122 ustawy) podczas, gdy umyślna postać tego przestępstwa (ust. 1 w związku z art. 122 ustawy) ścigana jest w trybie wnioskowym.

15. Art. 118¹ został wprowadzony do pr. aut. w związku z dostosowaniem polskiego prawa do regulacji dyrektywy 2001/29/WE w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (art. 6 INFOSOC). Wprowadza on sankcje za wytwarzanie, dokonywanie obrotu, reklamowanie, posiadanie, przechowywanie lub korzystanie z urządzeń lub ich komponentów przeznaczonych do niedozwolonego usuwania lub obchodzenia skutecznych technicznych zabezpieczeń przed odtwarzaniem, przegrywaniem lub zwielokrotnianiem utworów lub przedmiotów praw pokrewnych. Przepis ten obejmuje również wytwarzanie przedmiotów przeznaczonych do usuwania zabezpieczeń przed niedozwolonym korzystaniem z kopii dzieł ściąganych z Internetu lub cyfrowych oryginałów.

Karalność posiadania charakteryzowanych przedmiotów została ujęta w prawie polskim bardziej restrykcyjnie niż we wdrażanej dyrektywie 2001/29/WE, według której zapewnienie ochrony przed posiadaniem urządzeń przeznaczonych do usuwania zabezpieczeń powinno być ograniczone przesłanką „posiadania w/w urządzeń w celach komercyjnych”. Karze podlegają nie tylko producenci urządzeń lub ich komponentów przeznaczonych do nielegalnego usuwania zabezpieczeń lub reklamujący je (ust. 1 ustawy), ale także korzystający z nich, a nawet wyłącznie posiadający takie urządzenia (ust. 2 ustawy). Restrykcyjności art. 118¹ dodaje fakt, że do przypisania odpowiedzialności nie jest konieczne działanie w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Jego celem może być przykładowo wyłącznie chęć wyrządzenia szkody.

Nie jest objęta ochroną prawnokarną sytuacja, gdy usuwanie lub obchodzenie skutecznych technicznych zabezpieczeń jest dokonywane za pomocą programów komputerowych, gdyż programy te nie są materialnymi urządzeniami lub komponentami. Z tego względu należałoby wprowadzić terminologię adekwatną do nazewnictwa z dyrektywy INFOSOC, tj. posłużyć się terminem „środki”. Obecnie wiele różnego rodzaju zabezpieczeń usuwanych jest głównie przy pomocy programów komputerowych. Zatem z perspektywy organów ścigania aktualna konstrukcja tego przepisu nie gwarantuje realizacji jego prewencyjnej funkcji.

---

⁷ Podobnie Z. Cwiakalski w: Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz pod redakcją Janusza Barty i Ryszarda Markiewicza, LEX a Wolters Kluwer business, Warszawa 2011.

Trudności interpretacyjnych dostarcza także sformułowanie „urządzenia lub ich komponenty przeznaczone do niedozwolonego usuwania lub obchodzenia technicznych zabezpieczeń”, które nie jest powiązane z ich przeznaczeniem oraz sposobami korzystania przez użytkowników. Te same urządzenia mogą być bowiem wykorzystywane w ramach czynów zabronionych jak i działaniach prowadzących do korzystania z utworów lub przedmiotów praw pokrewnych w ramach dozwolonego użytku. Należy zatem rozważyć, czy brzmienie przepisu nie powinno wyraźnie wskazywać, że urządzenia te lub ich komponenty są przeznaczone wyłącznie do nielegalnych działań określonych w hipotezie przepisu.

16. Art. 119 sankcjonuje uniemożliwianie lub utrudnianie wykonywania prawa do kontroli korzystania z utworu lub praw pokrewnych albo odmowę udzielenia informacji przewidzianych w art. 47 pr. aut. Przepis ten jest związany z realizacją prawa do kontroli określonego w art. 16 ust. 5 (prawo osobiste twórcy do nadzoru nad sposobem korzystania z utworu) oraz art. 86 ust. 1 (analogiczne prawo artysty wykonawcy), a także prawa do informacji, przewidzianego w art. 47 i 105 ust. 2 pr. aut. Prawo do kontroli korzystania z fonogramu lub wideogramu wyprowadzane jest z kolei z treści art. 94 ust. 4 pr. aut. Przepis ten nie budzi zasadniczych wątpliwości.

4. *Stosowanie polskiej ustawy - statystyki Ministerstwa Sprawiedliwości*

---

17. W 2012 roku w oparciu o przepisy karne pr. aut. osądzono ogółem 671 osób, z pośród których prawomocnie skazano 361. W tych przypadkach naruszenie prawa autorskiego stanowiło czyn główny. Warunkowo umorzono postępowanie wobec 317 osób. Najwięcej wyroków skazujących orzeczono w związku z bezprawnym rozpowszechnianiem przedmiotów ochrony prawa autorskiego lub praw pokrewnych w oparciu o art. 116 ust. 1-4 (233 orzeczenia). Istotna ilość wyroków skazujących dotyczyła także obrotu nielegalnymi kopiami utworów lub przedmiotów praw pokrewnych – art. 118 ust. 1-3 (93 orzeczenia).
18. Najczęściej orzekaną karą (181 wyroków) była grzywna samoistna - wartość kwotowa kary najczęściej nie przekraczała 1000 zł (131 wyroków). W stosunku do 154 osób orzeczono karę pozbawienia wolności, z czego 151 wyroków orzeczonych zostało z zawieszeniem wykonania kary. Wymiar kary pozbawienia wolności najczęściej mieścił się w widelkach pomiędzy 6 miesięcy a 1 rokiem (110 wyroków). Kara ograniczenia wolności została orzeczona 24 razy. Najczęściej wymierzana była ona w postaci prac publicznych (23 wyroki) trwających od 4 do 6 miesięcy (18 wyroków).
19. W statystykach z lat 2007 - 2012 zauważalna jest tendencja spadkowa dotycząca liczby skazań w sprawach o przestępstwa określone w ustawie pr. aut. Przykładowo jeszcze w 2007 orzeczono 1020 wyroków skazujących, a w 2011 już tylko 424. Trend ten wiązany jest ze zmianą sposobów korzystania z treści chronionych prawem autorskim: naruszenia dokonywane są coraz częściej za pośrednictwem internetu, przy jednoczesnym spadku zainteresowania nabywaniem kopii utworów utrwalonych na nośnikach. Dodatkowym utrudnieniem jest brak odpowiedniej współpracy międzynarodowej w przypadku przestępstw mających charakter komercyjnych naruszeń dokonywanych na skalę masową: znaczna część z nich popełniana jest poza polską jurysdykcją.

Prawomocnie osądzeni i skazani w 2012 r. za przestępstwa określone w ustawie z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych - według przestępstw i rodzajów orzeczonej kary

Artykuł	Osądzeni ogółem	Warunk. umorzenia	Skazani ogółem	Pozbaw. wolności	Pozbawienie wolności z zawieszeniem	Grzywna obok pozbawienia wolności	Grzywna samoistna	Ogranicz. wolności
Razem	678	317	361	154	151	79	181	24
115 ust. 1	21	16	5	2	2	2	3	0
115 ust. 2	3	2	1	0	0	0	1	0
115 ust. 3	4	0	4	0	0	0	3	1
116 ust. 1	362	206	156	36	36	21	111	8
116 ust. 2	47	11	36	21	21	15	12	3
116 ust. 3	37	1	36	23	22	11	12	1
116 ust. 4	29	24	5	1	1	0	4	0
117 ust. 1	17	7	10	7	7	2	3	0
117 ust. 2	8	0	8	3	3	1	5	0
118 ust. 1	69	14	55	37	36	16	9	8
118 ust. 2	54	25	29	19	18	9	10	0
118 ust. 3	10	4	6	4	4	2	2	0
118 ust. 3 w zw. z ust. 1	2	0	2	0	0	0	1	1
118 ust. 3 w zw. z ust. 2	1	0	1	1	1	0	0	0
118 ¹ ust. 1	3	2	1	0	0	0	1	0
118 ¹ ust. 2	10	4	6	0	0	0	4	2
119	1	1	0	0	0	0	0	0

5. Wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich do Trybunału Konstytucyjnego

20. Pismem z dnia 11 kwietnia 2013 r. (znak: RPO-729135-II-13/ST) Rzecznik Praw Obywatelskich złożyła wniosek o stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności art. 115 ust. 3 pr. aut. z art. 42 ust. 1 Konstytucji RP.

21. W ocenie Rzecznika, ustawodawca, wprowadzając określoną w art. 115 ust. 3 odpowiedzialność karną, nie zachował precyzji wymaganej od przepisów regulujących tę formę odpowiedzialności. Z treści art. 115 ust. 3 pr. aut. wynika bowiem, że odpowiedzialności karnej podlega ten, kto „w inny sposób niż określony w ust. 1 lub ust. 2 narusza cudze prawa autorskie lub prawa pokrewne”. Oznacza to, że każde bliżej niesprecyzowane i podjęte w celu osiągnięcia korzyści majątkowej działanie naruszające prawa określone w art. 16, art. 17, art. 18, art. 19 ust. 1, art. 19¹, art. 86, art. 94 ust. 4 lub art. 97 pr. aut. rodzi odpowiedzialność karną. Naruszenie prawa autorskiego lub prawa pokrewnego musi być dokonane jedynie w inny sposób niż wskazany w treści art. 115 ust. 1 i

2 tej ustawy. W istocie więc – w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich - ustawodawca w tym przypadku wprowadził otwarty zakres znamion czynu zabronionego. Nie pozwala on precyzyjnie ustalić, jakie konkretnie zachowania podlegają karze.

22. Zdaniem Rzecznika niedookreślony sposób sformułowania znamion czynu zabronionego stanowi naruszenie art. 42 ust. 1 Konstytucji RP, zgodnie z którym odpowiedzialności karnej podlega tylko ten, kto dopuścił się czynu zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia (zgodnie z rzymską paremią *nullum crimen sine lege*). Niedochowanie tego standardu stwarzając może po stronie jednostki stan niepewności co do zachowań dozwolonych i niedozwolonych, lecz również - w sposób sprzeczny z konstytucyjną zasadą państwa prawa - może prowadzić do dowolności orzekania. W skrajnych przypadkach może stanowić niebezpieczne narzędzie nacisku aparatu państwowego na obywateli (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 listopada 2003 r., sygn. akt SK 22/09).

Kwestionariusz

---

1. *Jak Państwa zdaniem ustawodawca powinien ukształtować zakres odpowiedzialności karnej dotyczącej naruszeń prawa autorskiego i praw pokrewnych, mając na względzie w szczególności wnioski Rzecznika Praw Obywatelskich do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności z Konstytucją art. 115 ust. 3 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz obecne brzmienie przepisów rozdziału 14 ustawy?*
2. *Czy uważają Państwo, że należy wprowadzić szczególny reżim odpowiedzialności karnej dotyczący naruszeń praw autorskich lub pokrewnych dokonywanych w Internecie?*
3. *Czy w Państwa ocenie niektóre ze szczególnych przejawów naruszeń prawa autorskiego powinny być potraktowane jak wykroczenia? Jeżeli tak, proszę wskazać, jakie przypadki naruszeń w Państwa ocenie zasługują na takie potraktowanie.*
4. *Czy uważają Państwo za zasadne wprowadzenie kryteriów ilościowych (ilość kopii) lub wartościowych (kwota pieniężna), które różnicowałyby odpowiedzialność za naruszenie prawa autorskiego? Jeżeli tak, proszę wskazać jak powinny one zostać ukształtowane.*
5. *Czy uważają Państwo, że zasadnym jest wyrażne przesądzenie w ustawie braku karalności pobierania plików na własny użytek (downloadingu)?*
6. *Czy uważają Państwo, że należy rozszerzyć zakres hipotezy art. 118 w taki sposób aby wprowadzić sankcje karne za paserstwo elektroniczne? Jeżeli tak, jak zdaniem Państwa powinien zostać ukształtowany ten przepis.*
7. *Czy uważają Państwo, że należy dostosować art. 118¹ do praktyki naruszających, w taki sposób, aby objął on przypadki, w których usuwanie lub obchodzenie skutecznych technicznych zabezpieczeń jest dokonywane za pomocą programów komputerowych?*
8. *Co sądzą Państwo o wyraźnym przesądzeniu w art. 118¹, że urządzenia lub ich techniczne komponenty wykorzystywane do usuwania lub obchodzenia zabezpieczeń technicznych mają być przeznaczone wyłącznie do tych działań?*
9. *Jakie zdaniem Państwa zachowania powinny być penalizowane przez art. 119 ustawy?*